

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการรับบริการจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของอาจารย์ที่ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ศึกษาความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด แนวความคิดเชิงนโยบาย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารและการบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ของบรรณารักษ์ผู้บริหารห้องสมุดและผู้บริหารมหาวิทยาลัย และเพื่อพัฒนาและเสนอรูปแบบของการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

วิธีการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed method) โดยมีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) หน่วยการวิจัยคือห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ซึ่งได้ออกแบบการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการรับบริการจากห้องสมุด ศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัย 4 แห่ง เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ และ Chi-square

ระยะที่ 2 การศึกษาความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด แนวคิดเชิงนโยบาย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารและการบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ (1) การศึกษากลุ่มผู้บริหาร ศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดประชากรในการวิจัยคือ ผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัย (รองอธิการบดี) ที่รับผิดชอบการบริหารห้องสมุด และผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ผู้อำนวยการ) ของมหาวิทยาลัย 4 แห่ง เครื่องมือวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ประเด็นคำตอบด้วยวิธีการเชิงพรรณนา และ (2) การศึกษากลุ่มบรรณารักษ์ ศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดกลุ่มประชากรที่เป็นบรรณารักษ์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย 4 แห่ง เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ และ Chi-square

ระยะที่ 3 การพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยนำข้อมูลผลการศึกษาจากการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย และยืนยันรูปแบบโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารห้องสมุด นักวิชาการในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และบรรณารักษ์งานบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจและมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือค่า IOC (Index of consistency)

ผลการวิจัยนำมาสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ความต้องการรับบริการจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของอาจารย์ที่ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.1.1 ข้อมูลของอาจารย์ที่ตอบแบบสอบถาม

อาจารย์ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 53.40 เพศชายร้อยละ 45.20 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี ร้อยละ 43.20 รองลงมาคืออายุระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 26.00 มีการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 57.30 ระดับปริญญาเอกร้อยละ 34.70 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 6.70 มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ร้อยละ 67.80 เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ร้อยละ 20.80 เป็นรองศาสตราจารย์ร้อยละ 10.30 และเป็นศาสตราจารย์เพียงร้อยละ 0.40 เมื่อจำแนกตามสาขาวิชาที่สอนพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร้อยละ 49.70 รองลงมาเป็นกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร้อยละ 26.90 และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพร้อยละ 23.40 ส่วนด้านประสบการณ์การสอนพบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนต่ำกว่า 5 ปีร้อยละ 40.30 รองลงมาคือ 5-9 ปี ร้อยละ 24.60

1.1.2 ระดับความรู้ความเข้าใจของอาจารย์เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในภาพรวมอาจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 79.20 แต่เมื่อจำแนกความรู้ความเข้าใจเป็นรายด้านพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ในระดับปานกลางร้อยละ 52.80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปานกลางร้อยละ 57.40 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปานกลางร้อยละ 56.30 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ในระดับปานกลางร้อยละ 49.10 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ในการส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการผลิตบัณฑิตของสถาบันในระดับปานกลางร้อยละ 46.90 และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดในการส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเน้นทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับปานกลางร้อยละ 43.80 อย่างไรก็ตามพบว่า อาจารย์ที่สอนในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ร้อยละ 76.70 รองลงมาคือในระดับปานกลาง ร้อยละ 22.00 และในระดับน้อยมีเพียงร้อยละ 1.30 อาจารย์ในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 79.90 และอาจารย์ที่สอนในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ร้อยละ 83.30 เช่นเดียวกัน

1.1.3 สภาพการจัดเรียนการสอนที่เน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

อาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เรียงตามลำดับดังนี้ การศึกษาค้นคว้าอิสระร้อยละ 90.00 การฝึกปฏิบัติร้อยละ 86.00 การเรียนจากแหล่งเรียนรู้ร้อยละ 84.60 การอภิปรายกลุ่มร้อยละ 79.20 การเรียนการสอนโดยใช้สื่อสื่อดิจิทัลร้อยละ 77.00 การสอนแบบแก้ปัญหาร้อยละ 73.30 การระดมสมองร้อยละ 72.00 การสัมมนาร้อยละ 66.30

การสอนโดยเพื่อนร่วมชั้นร้อยละ 61.30 การเรียนแบบร่วมเรียนรู้ร้อยละ 60.70 และการเรียนการสอนเป็นทีม ร้อยละ 51.80 โดยสรุปจะเห็นได้ว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียนในรายวิชาที่ตนเองสอน ทั้งนี้มีเพียง 4 วิธีเท่านั้นที่อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ ได้แก่ วิธีการแสดงบทบาท สมมติ ร้อยละ 54.80 การสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ร้อยละ 53.50 การเรียนการสอนผ่านฐาน การเรียนรู้จากเครือข่าย ร้อยละ 52.60 และการสอนในคลินิกร้อยละ 68.60

ส่วนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่าอาจารย์ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการดังต่อไปนี้ตามลำดับ การมอบหมายงานที่ผู้เรียนต้องอ่านและค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจาก ตำราเรียน ร้อยละ 97.50 การแนะนำแหล่งสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ร้อยละ 96.50 การช่วยเหลือ แนะนำผู้เรียนในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการค้นคว้า ร้อยละ 87.30 และการช่วยเหลือและแนะนำผู้เรียนใน การวิเคราะห์หรือประเมินสารสนเทศที่ได้จากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ร้อยละ 76.70

1.1.4 ความต้องการบริการห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ ของผู้เรียน

ในภาพรวมอาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการบริการห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้น กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกด้านในระดับมาก ร้อยละ 76.00 โดยเมื่อจำแนกความต้องการออกเป็น 3 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

ความต้องการด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ อาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการบริการห้อง สมุดด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ในระดับมากร้อยละ 91.70 ประกอบด้วยความต้องการในเรื่องต่อไปนี้ใน ระดับมากตามลำดับคือ การจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักสูตรและ หรือการเรียนการสอนรายวิชา ร้อยละ 73.10 การจัดให้มีฐานข้อมูลสำหรับการค้นคว้าที่สอดคล้องกับเนื้อหาใน รายวิชาต่างๆ ร้อยละ 72.30 การจัดหาทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้จากแหล่งอื่นที่สอดคล้องกับหลักสูตรและ หรือการเรียนการสอนรายวิชา ร้อยละ 71.70 การจัดทำฐานความรู้ที่สนับสนุนหลักสูตรและหรือการเรียนการ สอนรายวิชารวบรวมไว้ในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของห้องสมุดหรือมหาวิทยาลัย ร้อยละ 68.50 และการ ผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ร้อยละ 59.00

ความต้องการด้านสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ อาจารย์ ส่วนใหญ่มีความต้องการบริการเกี่ยวกับสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ ในระดับมาก ร้อยละ 90.00 ประกอบด้วยความต้องการในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากตามลำดับคือ การจัดให้ มีคอมพิวเตอร์สำหรับการค้นคว้าทั้งภายในและภายนอกห้องสมุดร้อยละ 77.90 การจัดทำเครื่องมือช่วยค้น สารสนเทศที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพร้อยละ 75.00 การจัดทำมีอุปกรณ์และสื่อการสอน ร้อยละ 65.80 และการจัดทำมีห้องที่เอื้อต่อการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆภายในห้องสมุดร้อยละ 60.20

ความต้องการด้านบทบาทของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ อาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการ เกี่ยวกับบทบาทของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศในระดับมากร้อยละ 77.50 ประกอบด้วยความต้องการใน เรื่องต่อไปนี้ในระดับมากตามลำดับคือ การช่วยสอนนักศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศร้อยละ 61.00 การชี้แนะสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน ร้อยละ 56.90 การช่วยเหลือหรือแนะนำ การหาข้อมูลเพื่อผลิตเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาต่างๆ ร้อยละ 56.50 และการให้คำแนะนำแก่อาจารย์ ในการจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน ร้อยละ 49.90

ส่วนความต้องการให้มีการร่วมมือกับอาจารย์ในการวางแผนการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับปานกลาง ร้อยละ 42.50

1.1.5 ปัญหาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในภาพรวมอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปานกลางร้อยละ 62.80 โดยเมื่อจำแนกปัญหาออกเป็น 3 ด้านปรากฏผลดังนี้

ปัญหาด้านสภาพของห้องสมุด อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสภาพห้องสมุดเป็นปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมาก ร้อยละ 48.60 และระดับปานกลางร้อยละ 39.80 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับปานกลางตามลำดับคือ สื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดไม่เหมาะสม ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สอน ร้อยละ 47.40 สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนการสอน ร้อยละ 44.50 ขาดการจัดทำฐานความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ รวบรวมไว้ในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด ร้อยละ 44.00 บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ร้อยละ 42.50 ขาดฐานข้อมูลสำหรับการค้นคว้าสารสนเทศที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาต่างๆ ร้อยละ 42.30 และขาดคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสำหรับการสืบค้นสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด ร้อยละ 39.60

ปัญหาด้านบทบาทบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าบทบาทบรรณารักษ์และนักสารสนเทศเป็นปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 46.50 และระดับปานกลางร้อยละ 36.80 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับปานกลางตามลำดับคือ บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ร้อยละ 44.60 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย ร้อยละ 41.00 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้ความสามารถในการชี้แนะแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน ร้อยละ 40.60 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้ในสาขาวิชาที่ช่วยอาจารย์ในการสนับสนุนการเรียนการสอน ร้อยละ 39.90 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความสามารถในการสอนนักศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศ (Information literacy skills) ร้อยละ 39.60 และบรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีเวลาในการวางแผนร่วมกับอาจารย์ ร้อยละ 33.70

ปัญหาด้านอาจารย์ อาจารย์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตัวอาจารย์เองเป็นปัญหาสำหรับห้องสมุดในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 49.60 และระดับปานกลางร้อยละ 32.40 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากคือ อาจารย์ไม่มีเวลาในการวางแผนร่วมกับบรรณารักษ์ ร้อยละ 44.40 ปัญหาในระดับปานกลางคือ อาจารย์ไม่เปิดโอกาสให้บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ร้อยละ 36.90 และอาจารย์ไม่เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์จึงไม่เกิดความร่วมมือด้านการเรียนการสอน ร้อยละ 34.30 ส่วนปัญหาในระดับน้อยคือ อาจารย์ไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดและบรรณารักษ์ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน ร้อยละ 36.10

1.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และแนวคิดเชิงนโยบาย และการบริหารห้องสมุดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.2.1 ข้อมูลของผู้บริหารและบรรณารักษ์ที่ให้สัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

ผู้บริหารที่ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่ดำรงตำแหน่ง รองอธิการบดีที่รับผิดชอบการบริหารห้องสมุด จำนวน 4 คน และผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการ จำนวน 4 คน รวม 8 คน

บรรณารักษ์ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 84.00 เพศชายร้อยละ 16.00 ส่วนใหญ่มีอายุ ระหว่าง 35-44 ปี ร้อยละ 38.70 รองลงมามีอายุระหว่าง 25-34 ปี ร้อยละ 37.30 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 57.40 ระดับปริญญาตรีร้อยละ 41.30 และระดับปริญญาเอกร้อยละ 1.30 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ รับผิดชอบงานวิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ ร้อยละ 32.00 รองลงมารับผิดชอบงานบริการและงานห้องสมุดคณะ ร้อยละ 17.40 เท่ากัน ส่วนประสบการณ์การทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 5-9 ปี ร้อยละ 25.30 รองลงมา 10-14 ปี ร้อยละ 21.30 ตามลำดับ

1.2.2 แนวคิดเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้ห้องสมุดมีบทบาทในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผู้บริหารมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายด้านการเรียนการสอนแบบส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้อาจารย์บูรณาการการเรียนการสอนแบบนี้ในการสอนรายวิชาต่างๆ และห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ต้องพัฒนาให้สามารถส่งเสริมการเรียนการสอนลักษณะดังกล่าว โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเครือข่าย ระบบ e-learning, e-library และการพัฒนาบุคลากร ห้องสมุดให้มีความรู้ความสามารถในการบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องปรับโครงสร้างองค์กรโดยเน้นประสิทธิภาพทางการบริหารให้มากขึ้น องค์กรควรมีลักษณะแบนราบ (Flat organization) มีการจัดการแบบเปิดเสรีและลดขั้นตอน มีการพัฒนาการทำงานแบบทีมงาน (Team-based) และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานที่สะท้อนการบรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัย เปลี่ยนบทบาทห้องสมุดจากที่เน้นการทำงานเชิงเทคนิค (Technical oriented) มาเน้นเชิงบริการ (Service oriented) ให้มากขึ้น

1.2.3 บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของอาจารย์ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในภาพรวมบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าห้องสมุดควรมีบทบาทในการจัดบริการทุกด้านเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของอาจารย์ในระดับปานกลางร้อยละ 78.70 โดยเมื่อจำแนกบทบาทออกเป็น 3 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีบทบาทในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ในด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ในระดับมากร้อยละ 77.30 ประกอบด้วยบทบาทในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากตามลำดับคือ การจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและ/หรือการเรียนการสอนรายวิชา ร้อยละ 92.00 การจัดให้มีฐานข้อมูลสำหรับการค้นคว้าสารสนเทศที่สอดคล้องกับเนื้อหาในรายวิชาต่างๆ ร้อยละ 85.30 การจัดหาทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในแหล่งอื่นที่สอดคล้องกับหลักสูตรและ/หรือการเรียนการสอนรายวิชา ร้อยละ 82.70 การจัดทำฐานความรู้ที่สนับสนุนหลักสูตรและ/หรือการเรียนการสอนรายวิชา รวบรวมไว้ในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของห้องสมุดหรือมหาวิทยาลัย ร้อยละ 81.40 และการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ร้อยละ 50.70

สำหรับผู้บริหารมีความเห็นว่า การจัดทำทรัพยากรการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงผู้ใช้เป็นหลัก บรรณารักษ์ต้องทำงานร่วมกับผู้สอนในการจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรมากขึ้น ห้องสมุดต้องรู้ว่ามหาวิทยาลัยมีการเปิดสอนหลักสูตรใดบ้าง และวิเคราะห์ข้อมูลว่าทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ตอบสนองต่อสถาบันและผู้ใช้ห้องสมุดมากน้อยเพียงใด ห้องสมุดควรมีบทบาทในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัล โดยดำเนินการผลิตเอง เช่น จัดทำจากวิทยานิพนธ์ ผลงานอาจารย์ และเอกสารทั้งหมดที่เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย และควรรวบรวมทรัพยากรการเรียนรู้บนอินเทอร์เน็ต โดยการสร้างเว็บทำที่อาจจัดกลุ่มตามสาขาวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั่วโลกโดยสะดวกมากขึ้น

ส่วนการจัดบริการห้องสมุด ผู้บริหารมีความเห็นว่า ห้องสมุดต้องจัดบริการแบบเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยใช้กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (Customer relationship management) เน้นการบริการผู้ใช้เฉพาะรายบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม ห้องสมุดต้องมีข้อมูลของอาจารย์และจัดบริการที่ตอบสนองความต้องการของอาจารย์ในทำนองเดียวกันกับองค์กรธุรกิจที่บริการแก่ลูกค้า ควรมีการจัดบริการการสอนหรือการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนิสิตนักศึกษา มีระบบและกิจกรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในห้องสมุด ตลอดจนจัดบริการช่วยเหลืออาจารย์ในด้านการสอนและการวิจัย มีการจัดหมวดหมู่หรือกลุ่มสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย มีการจัดระบบทรัพยากรและสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาหรือกลุ่มสาขาวิชา มีระบบในการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ที่จะเตือนหรือคอยแจ้งข่าวอย่างสม่ำเสมอ และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงให้มากที่สุด

บทบาทด้านสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าห้องสมุดควรมีบทบาทในการจัดบริการด้านสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ในระดับมากร้อยละ 88.00 ประกอบด้วยบทบาทในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากตามลำดับคือ การจัดให้มีคอมพิวเตอร์สำหรับการสืบค้นสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด ร้อยละ 93.30 การจัดทำเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 93.30 การจัดให้มีอุปกรณ์และสื่อการสอนเพื่อสนับสนุนการสอนในห้องสมุด ร้อยละ 70.70 การจัดให้มีห้องที่เอื้อต่อการเรียนการสอนแบบต่างๆ ภายในห้องสมุด ร้อยละ 57.30

สำหรับผู้บริหารมีความเห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถทำได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับปรัชญาและแนวคิดของมหาวิทยาลัยและผู้บริหารห้องสมุด ในบางครั้งห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องการความมีบรรยากาศทางวิชาการคือมีความขลังในทางวิชาการ จึงต้องการความเงียบสงบและแวดล้อมด้วยคลังความรู้และทรัพยากรสารสนเทศ แต่ขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าในปัจจุบัน ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปนั่งในห้องสมุด เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มีความสามารถในการค้นหาและเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้เร็วและสะดวก ดังนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเน้นเรื่องความทันสมัยและมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความสามารถสูง ดังเช่นในปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยก็จะจัดให้มีส่วนบริการที่เรียกว่า Information common zone ที่เอื้อให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษาเข้าไปใช้ห้องสมุดในบรรยากาศที่แวดล้อมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ลักษณะเช่นนี้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยน่าจะทำได้ เพราะเทคโนโลยีก็ราคาไม่แพง และแนวโน้มพฤติกรรมการศึกษาค้นคว้าและการเรียนรู้ของอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในปัจจุบันก็ชอบใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้นเรื่อยๆ

บทบาทของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่าบรรณารักษ์และนักสารสนเทศควรมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในมหาวิทยาลัยระดับปานกลางร้อยละ 46.70 และระดับมากร้อยละ 41.30 ประกอบด้วยบทบาทในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากตามลำดับคือ การมีบทบาทในการชี้แนะสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนร้อยละ 82.70 การมีบทบาทในการช่วยสอนนักศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศร้อยละ 77.40 การมีบทบาทในการช่วยเหลือหรือแนะนำการหาข้อมูลเพื่อผลิตเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาต่างๆร้อยละ 66.60 และการมีบทบาทในการให้คำแนะนำแก่อาจารย์ในการจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุด ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนร้อยละ 57.30 ส่วนการมีบทบาทร่วมกับอาจารย์ในการวางแผนการสอน บรรณารักษ์มีความเห็นว่าควรมีบทบาทในระดับปานกลางร้อยละ 46.70

สำหรับผู้บริหารมีความเห็นว่า บรรณารักษ์นอกจากต้องมีความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และหรือสารสนเทศศาสตร์แล้ว บรรณารักษ์ต้องมีทั้งความรู้ในเรื่องกระบวนการเรียนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความรู้ที่สถาบันมีหลักสูตรสาขาวิชาใดบ้าง เพื่อที่จะติดต่อเพื่อให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน หรือร่วมมือกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อในการบริหาร การบริการ และจัดการข้อมูลในแต่ละสาขาวิชาได้ ดังนั้น บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องมีทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) เทคโนโลยีสารสนเทศ การตลาด แหล่งเรียนรู้และการค้นข้อมูลต่างๆ ตลอดจนสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของตัวเองในเชิงบริการให้มากขึ้น บรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การทำงานมานาน อาจจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมให้มีความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาหนึ่งๆ เพื่อการบริการเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะสาขาวิชาได้อย่างลึกซึ้งมากกว่าเดิม ส่วนในด้านบทบาทของบรรณารักษ์ ผู้บริหารเห็นว่าบรรณารักษ์ควรจะได้รับผิดชอบงานทั้งกระบวนการ ไม่ใช่ทำเฉพาะงานใดงานหนึ่ง แต่ทำแบบครบวงจรตั้งแต่จัดหา จัดทำรายการ การให้บริการ ตลอดจนการสอนนักศึกษาและอาจารย์ให้ค้นหา/ใช้ข้อมูลที่เหมาะสม เพื่อสร้างให้เป็นบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางมากขึ้น บรรณารักษ์ต้องตระหนักว่าควรเปลี่ยนการทำงานจากงานเทคนิคมาเน้นงานบริการ เพื่อจะได้ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนของอาจารย์ด้วย

1.2.4 ปัญหาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่าห้องสมุดมีปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 52.00 และระดับปานกลางร้อยละ 42.70 โดยเมื่อจำแนกปัญหาออกเป็น 3 ด้านปรากฏผลดังนี้

ปัญหาด้านสภาพของห้องสมุด บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่าสภาพห้องสมุดเป็นปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมาก ร้อยละ 44.00 และระดับปานกลางร้อยละ 41.30 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับปานกลางตามลำดับคือ ขาดการจัดทำฐานความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ รวบรวมไว้ในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของห้องสมุดหรือมหาวิทยาลัยร้อยละ 46.70 บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความรู้ในสาขาวิชาต่างๆร้อยละ 46.70 สื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดไม่เหมาะสม ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สอนร้อยละ 42.70 สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุนการสอนร้อยละ 41.40 ขาดฐานข้อมูลสำหรับการค้นคว้าสารสนเทศที่สอดคล้องกับเนื้อหาในรายวิชาต่างๆร้อยละ 41.30 ขาดคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสำหรับการสืบค้นสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกห้องสมุดมีความเห็นใกล้เคียงกันคือระดับปานกลางร้อยละ 33.30 และระดับมากร้อยละ 32.00

ปัญหาด้านบทบาทบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่าบทบาทบรรณารักษ์และนักสารสนเทศเป็นปัญหาในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับปานกลางร้อยละ 60.00 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากที่สุดคือ บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีเวลาในการวางแผนร่วมกับอาจารย์ร้อยละ 44.00 ปัญหาในระดับปานกลางได้แก่ บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนร้อยละ 49.40 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยร้อยละ 46.70 บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้ในสาขาวิชาที่จะช่วยอาจารย์ในการสนับสนุนการเรียนการสอน ร้อยละ 44.00 ส่วนปัญหาในระดับน้อยได้แก่ บรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความสามารถในการสอนนักศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะการรู้สารสนเทศร้อยละ 48.00 และบรรณารักษ์และนักสารสนเทศไม่มีความรู้ความสามารถในการชี้แนะสื่อหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนร้อยละ 42.70

ปัญหาด้านอาจารย์ บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่าอาจารย์เป็นปัญหาสำหรับห้องสมุดในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากที่สุดร้อยละ 76.00 ประกอบด้วยปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ในระดับมากที่สุดตามลำดับคือ อาจารย์ไม่เปิดโอกาสให้บรรณารักษ์มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนร้อยละ 64.00 อาจารย์ไม่มีเวลาในการวางแผนร่วมกับบรรณารักษ์ร้อยละ 62.70 อาจารย์ไม่เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของบรรณารักษ์ จึงไม่เกิดความร่วมมือด้านการเรียนการสอนร้อยละ 50.70 และอาจารย์ไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดและบรรณารักษ์ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอน ร้อยละ 45.30

ในส่วนความเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับข้อจำกัดในการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนห้องสมุดให้สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ปัญหาเกิดจากวัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทย อาจารย์และนักศึกษายังไม่มีนิสัยในการอ่าน การศึกษาค้นคว้า การเรียนรู้ด้วยตนเอง และอาจเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ยาก ห้องสมุดเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะกระตุ้นส่งเสริมได้ แต่ตัวบุคคลสำคัญที่สุด ในขณะที่บรรณารักษ์ยังคงเคยชินกับการทำงานตามระบบเดิม ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง ไม่ชอบงานบริการที่ต้องออกไปพบปะกับผู้ใช้ ไม่พร้อมสำหรับการเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ นอกจากนี้ ลักษณะทางกายภาพของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น อาคารไม่เหมาะสม ระบบและเทคโนโลยีต่างๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

1.3 รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารและการบริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ดำเนินการโดยการสังเคราะห์ข้อมูลผลการวิเคราะห์ความต้องการรับบริการจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของอาจารย์ที่ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย และผลการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ห้องสมุด และแนวคิดเชิงนโยบายในการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาประชากรที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย นำมาร่างเป็นรูปแบบห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนด จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ แสดงความคิดเห็นโดยวิธีการประเมินเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สรุปผลการวิจัยได้รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน (University Library Management Model for Students' Learning Support) ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ด้านนโยบายและระบบการบริหาร (Management policy and system)

1) มหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต (Policy on development of graduates' lifelong learning skills)

2) มหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายให้อาจารย์ใช้เทคนิคและวิธีการสอนในรายวิชาต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (Policy on using student-centered learning and teaching approach)

3) มหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายในการผลักดันให้เกิดการใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้หลักสำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา (Policy on enforcing the library to be a key learning resources of the university)

4) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีเป้าหมายและกลยุทธ์ในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทั้งระยะสั้นและระยะยาว (Library strategy for learning supports)

5) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางกายภาพและทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิตนักศึกษา (Infrastructure for learning supports)

6) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรปรับปรุงระบบบริหารงานให้มีความยืดหยุ่น ลดขั้นตอน มีความไวในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของมหาวิทยาลัย และความต้องการของผู้ใช้ เช่น นำระบบการทำงานแบบทีมงาน (Team-based) การทำงานแบบเน้นความเชี่ยวชาญในการบริการ (Service-oriented) การทำงานแบบข้ามหน่วยงาน (Cross-functional) การทำงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน (Result-based) มาใช้ในการจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของอาจารย์ (Team-based & service-oriented management)

7) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีกลไกในเชิงโครงสร้างและหรือระบบ ที่ประชาคมมหาวิทยาลัยสามารถมองเห็นบทบาทและความสำคัญของห้องสมุดในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกับหน่วยงานสนับสนุนอื่นๆของมหาวิทยาลัย เช่น ศูนย์/หน่วยฝึกอบรมหรือพัฒนาอาจารย์ ศูนย์/หน่วยพัฒนาการเรียนการสอน ศูนย์/หน่วยผลิตสื่อเทคโนโลยีการเรียน ศูนย์คอมพิวเตอร์ หรือศูนย์การพัฒนาระบบ e-Learning เป็นต้น (Library learning support function or unit)

8) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีระบบและกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาบรรณารักษ์และทีมงาน ให้มีความรู้ความสามารถ และมีความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย (Staff development for learning support)

1.3.2 ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning resources)

1) การจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน โดยคำนึงผู้ใช้เป็นหลัก บรรณารักษ์ต้องทำงานร่วมกับผู้สอนในการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร โดยอาจสำรวจความต้องการของผู้สอน หรืออาจจะพิจารณาจากรายชื่อหนังสืออ่านประกอบที่ปรากฏในแผนการสอนของทุกรายวิชา (Resources concord on curricula and courses of the university)

2) การจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อดิจิทัล แต่มีความสะดวกในการเข้าถึงในมิติของเนื้อหาที่สอดคล้องกับรายวิชา และช่องทางในการเข้าถึงทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด (Resources in different choices of formats, contents, and access channels)

3) การพัฒนาฐานความรู้ในระบบห้องสมุดดิจิทัล ที่รวบรวมทรัพยากรการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่เป็นผลงานทางวิชาการ และวิจัยของมหาวิทยาลัย หรือคลังปัญญาของสถาบัน (Resources in digital libraries and institutional repository)

4) การรวบรวมทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่บนอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นระบบ โดยการสร้างเว็บไซต์ที่อาจจัดกลุ่มตามสาขาวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั่วโลกโดยสะดวกมากขึ้น (Resources on university study subjects in web portal)

1.3.3 ด้านการบริการส่งเสริมการเรียนรู้ (Learning support services)

1) จัดบริการการสอนหรือการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนิสิตนักศึกษาอย่างมีระบบ เน้นกระบวนการพัฒนาให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง (Information literacy instruction service)

2) จัดให้มีระบบและกิจกรรมที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในห้องสมุด โดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาหรือประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจทางทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ห้องสมุดต้องมีการเคลื่อนไหว (Dynamic) ตลอดเวลา และมีกิจกรรมที่จูงใจนิสิตนักศึกษาให้เข้ามาศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Learning activity service)

3) จัดบริการเชิงลึก โดยเน้นการบริการผู้ใช้เฉพาะรายบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม นำเอาเทคนิคการบริหารลูกค้าสัมพันธ์มาใช้ในการทำความรู้จัก สร้างแรงจูงใจ สร้างความประทับใจ และสร้างความเชื่อมั่นในบริการให้กับผู้ใช้ห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้บริการกลุ่มอาจารย์ซึ่งห้องสมุดควรมี profile ของอาจารย์รายบุคคล เชื่อมโยงกับความสนใจ ความเชี่ยวชาญ และรายวิชาที่อาจารย์นั้นๆรับผิดชอบสอน (In-depth & individual service)

4) จัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้ห้องสมุดหลายๆช่องทาง เพื่อคอยแจ้งเตือนหรือแจ้งข่าวอย่างสม่ำเสมอ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและการได้รับสารสนเทศให้แก่อาจารย์ มีการให้บริการที่เน้นการเปิดรับคำถามหรือความต้องการจากภายนอก เปิดประตูห้องสมุดออกสู่ชุมชนมหาวิทยาลัยให้มากยิ่งขึ้น (User communication service)

5) จัดบริการสนับสนุนการวิจัย เพื่อส่งเสริมจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา และพัฒนาทักษะการวิจัยและการศึกษาเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยวิจัย เช่น อาจมีบริการแนะนำเทคนิคและวิธีวิจัย วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัย วิธีการใช้โปรแกรมในการเขียนเอกสารอ้างอิง วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ วิธีการเขียนบทความวิจัยหรือบทความทางวิชาการ เป็นต้น (Research support services)

1.3.4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Learning environments)

1) สภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ตามอรรถยาศัย (Learning common zone) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศจูงใจให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษาเข้ามาใช้ห้องสมุดเพื่อการติดตามข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิงใจ เพื่อการพบปะสนทนา เพื่อการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในพื้นที่บริเวณนี้อาจมีลักษณะหรือองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ มุมอ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร หนังสืออ่านเล่น มุมกาแฟ มุมสวน มุมนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์ และส่วน Edutainment

2) สภาพแวดล้อมเพื่อการใช้บริการสารสนเทศตามอรรถยาศัย (Information common zone) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่บริการที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ที่สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และให้อิสระในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาเรียนรู้ ในพื้นที่บริเวณนี้อาจมีลักษณะหรือองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูง ความสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านระบบไร้สาย เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด บริการการสืบค้นและการตอบคำถามทั้งในระดับรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ การสอนหรือการนิเทศการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยี การบริการตลอด 24 ชั่วโมงและไม่จำกัดเวลาในการเข้าใช้บริการ

3) สภาพแวดล้อมเพื่อการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ (Academic zone) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศทางวิชาการและวิจัย เน้นการมีความสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรสารสนเทศทางวิชาการและวิจัยที่ตอบสนองการเรียนการสอนและการวิจัยตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย มีการจัดระบบทรัพยากรที่เอื้อต่อการศึกษาเรียนรู้ และมีบรรยากาศความเป็นวิชาการ ในพื้นที่บริเวณนี้อาจมีลักษณะหรือองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการสนับสนุนการวิจัย บริการรวบรวมบรรณานุกรม ห้องหรือมุมหรือพื้นที่และอุปกรณ์สำหรับสนับสนุนการศึกษาค้นคว้ารายบุคคล และรายกลุ่ม ห้องสำหรับการบรรยายหรืออภิปรายสำหรับกลุ่มขนาดต่างๆ

1.3.5 ด้านนักวิชาชีพสารสนเทศ (Information Professionals)

สมรรถนะที่พึงมีสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่

1) ความรู้ความสามารถในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศ ที่มุ่งเน้นให้นิสิตนักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Information literacy competency)

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นบทบาทของนักวิชาชีพสารสนเทศในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน (Teaching support competency)

3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและรายวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย รวมไปถึงเป้าหมายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและรายวิชาต่างๆ (Competency on the understanding of university educational programs)

4) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสาขาวิชาเฉพาะด้านที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัย ที่ต้องการ

การสนับสนุนจากห้องสมุดในรูปแบบการบริการเชิงลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาวิชาที่มีอาจารย์ที่ทำการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และหรือสาขาวิชาที่การจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา (Competency on the understanding of university expertise and specialties)

บทบาทที่นักวิชาชีพสารสนเทศพึงกระทำ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่

5) บทบาทในการสอนทักษะการรู้สารสนเทศ (Instructor roles) โดยสามารถดำเนินการได้ในรูปแบบที่เป็นการจัดชั้นเป็นหลักสู่ระยะสั้นภายในห้องสมุด การร่วมมือกับอาจารย์ในการสอนเป็นบางหัวข้อในรายวิชาการเปิดสอนเป็นรายวิชาร่วมกับสาขาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัย และการจัดทำเป็นหลักสู่ตรการการเรียนรู้ด้วยตนเองในระบบออนไลน์หรือ e-Learning ของมหาวิทยาลัย

6) บทบาทในการชี้แนะและหรือรวบรวมทรัพยากรการเรียนรู้ (Facilitator roles) ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและรายวิชาต่างๆของมหาวิทยาลัย โดยควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการร่วมมือกับอาจารย์ผู้สอน มีการรวบรวมให้เข้าถึงง่าย มีการให้คำแนะนำผ่านช่องทางสื่อสารหลายช่องทาง และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

7) บทบาทในการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Subject specialist roles) โดยสามารถให้ความช่วยเหลือและหรือแนะนำอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในการศึกษาค้นคว้าเฉพาะด้าน ซึ่งในการทำงานลักษณะนี้นักวิชาชีพสารสนเทศจะต้องได้รับการพัฒนาให้รับผิดชอบงานทั้งกระบวนการ และมีมุมมองว่างานทั้งหมดเป็นงานบริการแก่ผู้ใช้ (All functions are services) ไม่แบ่งหรือจำกัดขอบเขตให้นักวิชาชีพสารสนเทศทำงานเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น งานจัดหา งานวิเคราะห์หมวดหมู่ งานทำรายการทรัพยากร งานบริการ ตามแบบเดิมเท่านั้น แต่เน้นในเรื่องเนื้อหา (Contents) ของสิ่งที่ให้บริการ

สรุปข้อเสนอ รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน (University Library Management Model for Students' Learning Supports) ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 ความต้องการการรับบริการจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยของอาจารย์ที่ใช้วิธีการสอนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

ผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมากร้อยละ 79.20 ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะการคิด การแก้ปัญหา เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ รวมถึงระดับอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว ส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนในฐานะผู้ที่ต้องดำเนินการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน จำเป็นต้องศึกษาและมีความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผลการศึกษา พบว่าเทคนิคและวิธีการสอนที่ผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของห้องสมุด คือ การศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งผู้เรียนจะพัฒนาเป็นรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระได้ดั่งนั้น จำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้า รวบรวมสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ มาประกอบการศึกษา ซึ่งการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้หรือศึกษาค้นคว้าให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ห้องสมุดในฐานะที่เป็นแหล่งสารสนเทศหลักที่สำคัญในสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรสิ่งพิมพ์ ทรัพยากรไม่ตีพิมพ์ หรือทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อตอบสนองความต้องการในการเข้าถึงสารสนเทศของนักศึกษา (Williams & Zald, 1997)

นอกจากการจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้บริการแก่ผู้เรียนแล้ว ห้องสมุดจำเป็นต้องจัดเตรียมช่องทางในการเข้าถึงสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เพราะความรู้ในปัจจุบันมีอยู่จำนวนมาก และห้องสมุดไม่สามารถจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกอย่างมาให้บริการภายในห้องสมุดได้ครบถ้วน แต่ห้องสมุดสามารถพัฒนาช่องทางในการเข้าถึงสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ที่หลากหลายได้ โดยอาศัยความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ซึ่งบทบาทหน้าที่ดังกล่าวของห้องสมุด สอดคล้องกับความต้องการของอาจารย์ที่ต้องการได้รับบริการห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาจารย์ผู้สอนต้องการให้ห้องสมุดจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักสูตรและหรือการเรียนการสอนรายวิชา ตลอดจนจัดให้มีฐานข้อมูลสำหรับการค้นคว้าที่สอดคล้องกับเนื้อหาในรายวิชา โดยทางห้องสมุดควรจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด ซึ่งบริการของห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพนั้น จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น โดยลักษณะความสำคัญดังกล่าวถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวดว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา ข้อ 5 ที่กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, 2542)

สำหรับในส่วนของนักวิชาชีพรสสทศนั้น อาจารย์มีความต้องการให้นักวิชาชีพรสสทศมีบทบาทในการแนะนำทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษา ช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่อาจารย์ในการจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีในห้องสมุดให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ซึ่งสอดคล้องผลการศึกษาของ บงกชศิริวัฒนมงคล (2547) ที่ศึกษาบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตาม

พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าบทบาทหลักของบรรณารักษ์ต่อการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ การจัดระบบและเครื่องมือเพื่อเข้าถึงทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ จัดหาสื่อการเรียนรู้ และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ตลอดจนการจัดบริการต่างๆ ให้พร้อมกับการใช้งาน โดยเน้นบริการที่หลากหลาย รวดเร็ว และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในการให้บริการ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Brophy, Craven & Fisher (1998) และซุติมา สัจจามันท์ (2550) ที่เห็นว่าห้องสมุดมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บรรณารักษ์หรือนักวิชาชีพสารสนเทศอาจเป็นผู้สอนหรือผู้ร่วมสอนการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษาในรายวิชาการรู้สารสนเทศหรือร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในการบูรณาการการสอนการรู้สารสนเทศในรายวิชาต่างๆ หรือแม้กระทั่งสอนการรู้สารสนเทศให้กับผู้ใช้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การปฐมนิเทศ การนำชม การตอบคำถาม การจัดฝึกอบรมระยะสั้น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำและการสอนผ่านสื่อ เช่น เว็บช่วยสอน ซีดีรอม ในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด การเขียนรายงาน การวิจัยจากห้องสมุด การเขียนบรรณานุกรม เป็นต้น ซึ่งบทบาทของบรรณารักษ์ในส่วนนี้ จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีทักษะและความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ รวมถึงการใช้ห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น

2.2 ความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด แนวความคิดเชิงนโยบาย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารและบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ของบรรณารักษ์ผู้บริหารห้องสมุดและผู้บริหารมหาวิทยาลัย

สำหรับประเด็นความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุด แนวความคิดเชิงนโยบาย และปัญหาอุปสรรคในการบริหารและบริการห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้น พบว่า ทั้งผู้บริหารและบรรณารักษ์เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้บริหารเห็นว่านโยบายดังกล่าวควรกำหนดไว้ในนโยบายทั้งระยะสั้นและระยะยาวของมหาวิทยาลัย ตลอดจนมีนโยบายในการจัดหาและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนของสถาบัน และเน้นการให้บริการเชิงบริการ(Service oriented) มากกว่าการทำงานเชิงเทคนิค (Technical oriented) สำหรับบทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อการส่งเสริมการเรียนรู้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือบทบาทด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ ด้านสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการสืบค้นและแสวงหาความรู้ และบทบาทของบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ โดยบทบาทด้านทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ ทั้งผู้บริหารและบรรณารักษ์มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ห้องสมุดต้องจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงผู้ใช้เป็นหลัก ซึ่งตรงกับแนวคิดของห้องสมุดยุคใหม่ที่ต้องขยายขอบเขตหน้าที่ จากแต่เดิมที่ห้องสมุดเป็น”แหล่งจัดเก็บและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ” เปลี่ยนเป็น”แหล่งเรียนรู้ของสถาบัน” เห็นได้จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศที่มีการปรับวิสัยทัศน์ พันธกิจเป็นแหล่งเรียนรู้มากขึ้น (Gilchrist, 2007)

สำหรับบทบาทของนักวิชาชีพสารสนเทศนั้น พบว่าบรรณารักษ์/นักสารสนเทศส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองควรมีบทบาทในการชี้แนะสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ตลอดจนมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษาเพื่อเพิ่มพูนทักษะเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นด้านแหล่งสารสนเทศและการสืบค้นสารสนเทศ เนื่องจากนักวิชาชีพสารสนเทศจัดเป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน

แหล่งและทรัพยากรสารสนเทศ ตลอดจนวิธีการสืบค้นสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ในขณะที่อาจารย์ผู้สอนจัดเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ดังนั้น หากนักวิชาชีพรู้สารสนเทศได้ร่วมกับอาจารย์ผู้สอนในการจัดเตรียมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ จะทำให้ห้องสมุดมีทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน และตรงกับความต้องการของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ บทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศก็เป็นบทบาทหนึ่งที่นักวิชาชีพรู้สารสนเทศตระหนักกว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของตนเอง เนื่องจากการรู้สารสนเทศเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยทักษะการรู้สารสนเทศเป็นทักษะทางปัญญา ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การวิจัย การประเมินตนเอง เป็นต้น ซึ่งทักษะต่างๆ เหล่านี้ ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น (Gilchrist, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาคงคางค์ เซษฐบุตร (2550) ที่พบว่านักศึกษาเห็นความสำคัญของการรู้สารสนเทศในระดับมาก เนื่องจากเห็นว่าทักษะการรู้สารสนเทศมีความสำคัญ ที่ส่งเสริมให้ตนเองสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้ แต่จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่านักศึกษามีทักษะการรู้สารสนเทศในระดับปานกลาง และต้องการพัฒนาทักษะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นในรูปของการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรม (ดวงกมล อุ่นจิตติ, 2547 ; ปภาดา เจียวกัก, 2547; สัจจารีย์ ศิริชัย, 2552) ดังนั้น บทบาทเกี่ยวกับการขึ้นสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาทฤษฎี และบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษาจึงเป็นบทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของบรรณารักษ์ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสอนการรู้สารสนเทศของบรรณารักษ์อาจจะสอนร่วมกับอาจารย์ผู้สอน โดยการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน การสอดแทรกทักษะการรู้สารสนเทศให้กับผู้ใช้ เมื่อมีผู้ใช้มาสอบถามบรรณารักษ์หรือการเปิดหลักสูตรฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะการรู้สารสนเทศ ทั้งในภาพรวมหรือเน้นทักษะเฉพาะด้านของการรู้สารสนเทศ เป็นต้น

3.3 รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยรูปแบบดังกล่าว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านนโยบายและระบบการบริหาร ด้านทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านบริการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านนักวิชาชีพรู้สารสนเทศ จะเห็นได้ว่า นโยบายและระบบการบริหารเป็นองค์ประกอบแรกของรูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการดำเนินงานส่วนต่างๆ ของห้องสมุดจะดำเนินการภายใต้นโยบายของมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเป็นสำคัญ หากผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้บริหารห้องสมุดเห็นความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และกำหนดเป็นนโยบายหลักแล้ว การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการดำเนินการต่างๆ ของห้องสมุดจะต้องดำเนินการตามนโยบายของมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนจะจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น และห้องสมุดจะต้องจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศ ระบบหรือเครื่องมือสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดให้มีบริการที่สอดคล้องกับความต้องการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศของอาจารย์และผู้เรียนให้มากที่สุด ซึ่งความสำคัญของนโยบายและระบบการบริหารต่อการดำเนินการห้องสมุดให้ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของสัมพันธ์ พันธุ์ฤกษ์ (2547) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามดัชนีบ่งชี้ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดและการสร้างความรู้

ของผู้เรียน พบว่าปัจจัยด้านผู้บริหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามตัวบ่งชี้ของสถานศึกษา โดยผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และมีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางวิชาการและการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุวรรณ ภาควัตชัย (2547) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่น เสียสละ เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เป็นผู้นำทางวิชาการ มักจะนำสถานศึกษาให้ปฏิรูปการศึกษาได้สำเร็จ

จากความสำคัญดังกล่าว ห้องสมุดจึงจำเป็นต้องปรับระบบการบริหารให้มีความรวดเร็วในการทำงาน ปรับลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้สามารถจัดบริการแก่ผู้ใช้ได้รวดเร็วที่สุด นำระบบการทำงานแบบเน้นความเชี่ยวชาญในการบริการมาใช้ โดยนักวิชาชีพสารสนเทศหนึ่งคนควรจะไปปฏิบัติงานห้องสมุดในทุกหน้าที่ และรับผิดชอบในการบริการเฉพาะสาขาวิชา เพื่อพัฒนาให้นักวิชาชีพสารสนเทศเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่ง และให้บริการแก่ผู้ใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ถึงแม้ว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งในสหรัฐอเมริกาจะยอมรับเหตุผลและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และระบบการบริหารห้องสมุด เพื่อตอบสนองต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งได้แก่ ผู้ใช้ห้องสมุด นโยบายการจัดการศึกษาของสถาบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน แต่มีห้องสมุดจำนวนน้อยมากที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหาร ส่วนใหญ่ยังคงรักษาโครงสร้างแบบลำดับชั้นตามเดิม อย่างไรก็ตาม มีห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารให้มีลักษณะองค์กรแบบแบนราบ (Flat organization) โดยมองว่าเนื่องจากห้องสมุดเป็นองค์กรบริการสารสนเทศซึ่งอยู่ในสภาวะที่ต้องนำเทคโนโลยีมาใช้และคำนึงถึงผู้ใช้เป็นหลัก ดังนั้น จึงควรมีการบริหารองค์กรแบบไม่แยกส่วนเป็นอิสระอย่างชัดเจน แต่ควรให้แต่ละส่วนมีการเชื่อมโยงกันและเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันได้ ดังนั้นการบริหารห้องสมุดจะให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของห้องสมุด มากกว่าจะคำนึงถึงอำนาจและการควบคุมสั่งการภายในองค์กร (Townley, 1995) ซึ่ง Lee (1993) ได้สรุปตัวอย่างของห้องสมุดที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารคือ ห้องสมุดวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard College Library) ซึ่งปรับเปลี่ยนองค์กรโดยยกเลิกระบบการปฏิบัติงานที่เคยแยกออกจากกันอย่างอิสระ (Isolated works) มาใช้วิธีการบูรณาการ (Integrated approach) มองภาพการทำงานของห้องสมุดเป็นองค์รวม และสนับสนุนการทำงานแบบร่วมมือกันเพื่อกระตุ้นความสามารถส่วนบุคคล ให้บรรณารักษ์มีความเชี่ยวชาญในการให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างเป็นระบบ เห็นได้จากการกำหนดวิสัยทัศน์ของห้องสมุดใหม่ว่า ห้องสมุดจะต้องมีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการระบุนความต้องการของผู้ใช้และตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้นั้น และการบริการสารสนเทศของห้องสมุดจะต้องสามารถดำเนินการให้กับผู้ใช้ที่มีความต้องการแตกต่างกัน (Tailored to meet the different needs of users) ทั้งในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย”

สำหรับประเด็นด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นั้น จะเห็นได้ว่า แต่เดิมห้องสมุดจะมุ่งจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเฉพาะที่เป็นส่วนของการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ แต่เมื่อสภาพความต้องการของผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้ใช้ห้องสมุด และการเปลี่ยนแปลงในเรื่องพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนเปลี่ยนแปลงไป ห้องสมุดจำเป็นต้องปรับสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุดให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ภายนอกด้วย ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Juceviciene & Tautkeviciene (2004) ที่ศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของห้องสมุดในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาทุกระดับชั้น ต่างใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการศึกษาของตนเอง ซึ่งนักศึกษาจะใช้ทั้งทรัพยากร

สารสนเทศและบริการ ทั้งที่เป็นทรัพยากรสิ่งพิมพ์ และทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล ตลอดจนใช้บริการทั้งที่เป็นแบบเผชิญหน้า (Face-to-face service) และบริการสารสนเทศเสมือน (Virtual service) โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ห้องสมุดควรจัดเตรียมทั้งสถานที่ และทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา ทั้งที่อยู่ในรูปของอาคารสถานที่แบบเดิม และแบบดิจิทัล นอกจากนี้ ความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงการใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนอย่างเดียว หากต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ห้องสมุดต้องจัดเตรียมสถานที่สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต นั่นคือ ห้องสมุดควรจัดเตรียมสถานที่สำหรับการเรียนรู้และการใช้บริการสารสนเทศตามอัธยาศัย ให้บรรยากาศของห้องสมุดเป็นบรรยากาศของการผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด เพื่อที่จะดึงดูดให้นักศึกษาเข้ามาใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดห้องสมุดสมัยใหม่ โดยแนวคิดดังกล่าว เรียกว่า Common 2.0 ซึ่งลักษณะของ Common 2.0 จะมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเป็นระบบเปิด (Open) ซึ่งเป็นการจัดห้องสมุดให้เรียบง่าย สงบ เหมาะสมสำหรับการทำงานส่วนบุคคล แต่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่นได้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 2) ใช้งานได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (Free) ซึ่งหมายถึงการที่นักศึกษานำคอมพิวเตอร์พกพาเข้ามาในห้องสมุด และสามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด 3) ความสะดวกสบาย (Comfortable) หมายถึงการที่ห้องสมุดจัดพื้นที่การเรียนรู้ตามประเภทของผู้เรียน และรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) รวมไปถึงการจัดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ใช้ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ นักศึกษา หรือบุคคลอื่นๆ การจัดโต๊ะ เก้าอี้ การจัดวางเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ หรือแม้แต่ระบบไฟฟ้า การปรับอากาศต้องถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความสะดวกสบายในการเข้าใช้งาน 4) แรงบันดาลใจ (Inspiring) การจัดวางอุปกรณ์ หรือการออกแบบต่างๆ ต้องเหมาะสมกับการใช้งาน ประณีตงดงาม และดูสร้างสรรค์ เพื่อให้ให้นักศึกษาหรือผู้ใช้ห้องสมุดเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้มากขึ้น และ 5) การใช้ประโยชน์ได้ (Practical) ห้องสมุดต้องจัดพื้นที่ให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ (Constructivist theory) ดังนั้น บริการต่างๆ ของห้องสมุดและอุปกรณ์เสริมเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานต่าง ๆ ของนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์เสริมสำหรับการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต การบริการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด ตลอดจนเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการค้นคว้าหาความรู้ รวมไปถึงการให้บริการช่วยเหลือเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต้องถูกจัดไว้ให้บริการภายในห้องสมุด (Fox & Stuart, 2009; Sinclair, 2009) ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายในการสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งการเรียนรู้ตามหลักสูตร และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของผู้เรียนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ในด้านของสมรรถนะของนักวิชาชีพอิสระสารสนเทศที่จะจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นต้องมีการปรับเพิ่ม โดยนอกจากนักวิชาชีพอิสระสารสนเทศจะมีความรู้ความสามารถทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์แล้ว จำเป็นต้องมีความสามารถเกี่ยวกับการสอนทักษะการรู้สารสนเทศให้กับนักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่ตนเองสังกัดนั้น มุ่งเน้นการเรียนการสอน หรือมีทิศทางในการผลิตบัณฑิตไปในทิศทางใด รวมไปถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าหรือผู้ใช้ห้องสมุด และจะได้จัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับเป้าหมายของมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tanloet & Tuamsuk (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของนักสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยของไทยในทศวรรษหน้า (ค.ศ.2010-2019) ว่านักสารสนเทศในทศวรรษหน้าจำเป็นต้องมีสมรรถนะหลักดังนี้ ด้านความรู้ นักสารสนเทศจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ การจัดการความรู้และสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ บริการ

สารสนเทศ การจัดการองค์การ การวิจัยและการศึกษาผู้ใช้ และการศึกษาต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผลการศึกษาของ Khoo (n.d.) ที่พบว่าทักษะด้านการสอน การฝึกอบรมและการให้คำแนะนำ เป็นทักษะหลักอีกหนึ่งทักษะที่นักวิชาชีพสารสนเทศยุคใหม่จำเป็นต้องมี ดังนั้น นักวิชาชีพสารสนเทศที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อให้ตอบสนองต่อนโยบายการปฏิรูปการศึกษาจึงควรต้องศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่ตนเองขาด เพื่อที่จะได้ให้บริการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยไทยเกือบทุกแห่งมีนโยบายการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นส่วนหนึ่งของการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการผลักดันให้อาจารย์เป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการพัฒนา และมีการกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์อย่างเคร่งครัด แต่ส่วนใหญ่ไม่มีนโยบายและกลยุทธ์ในการกำหนดให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องทำหน้าที่และมีบทบาทร่วมกับผู้สอนในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งที่ห้องสมุดน่าจะเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุด มีความพร้อมในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ และความพร้อมในด้านสถานที่ เครื่องมือและเทคโนโลยีต่างๆ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การกำหนดเป้าหมายคุณภาพบัณฑิตด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมหาวิทยาลัย ต้องเชื่อมโยงกับพันธกิจของห้องสมุด มหาวิทยาลัยต้องมีระบบและกลไกในการถ่ายทอดนโยบายให้ห้องสมุดแสดงบทบาทที่ชัดเจนด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีแผนการดำเนินงานที่เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางในมหาวิทยาลัยทั้งในกลุ่มผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์และนักศึกษา และมีการกำกับและติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านนี้ของห้องสมุดอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ถือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

โดยปกติห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้บริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยและส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาคมมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว ดังนั้นหากมองว่าเป็นเรื่องปกติ ก็อาจไม่มีการดำเนินการเชิงรุกที่สามารถตอบสนองนโยบายของมหาวิทยาลัยได้อย่างแท้จริง ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารและดำเนินการเพื่อให้ห้องสมุดได้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายๆด้าน ซึ่งห้องสมุดสามารถนำมาเลือกมากำหนดเป็นกลยุทธ์หลักในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งควรสอดคล้องกับบริบท จุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละห้องสมุดมหาวิทยาลัย โครงการหรือกิจกรรมที่ควรดำเนินการ อาทิ (1) การพัฒนาบุคลากรที่เป็นนักวิชาชีพสารสนเทศให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รู้และเข้าใจว่ากิจกรรมการเรียนรู้ใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทของห้องสมุด สามารถอ่านแผนการสอนและวิเคราะห์ได้ว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังในแผนการสอนของอาจารย์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับห้องสมุดอย่างไร (2) เปิดตัวห้องสมุดโดยจัดกิจกรรมวันนัดพบกับอาจารย์ ประชาสัมพันธ์และสื่อสารให้อาจารย์รู้ว่าห้องสมุดจะช่วยอาจารย์ได้อย่างไร (3) ปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ในห้องสมุดให้มีรูปแบบใหม่ หรือจัดเป็นคอลเล็กชันใหม่ หรือจัดเว็บใหม่ ให้อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่าห้องสมุดได้เตรียมการรองรับการให้บริการเพื่อ

ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไร (4) นำเสนอแพ็คเกจการบริการส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ๆที่จะกระตุ้นให้เกิดการเข้าใช้อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา เป็นต้น ประเด็นสำคัญคือห้องสมุดต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนัก การรับรู้ การเปิดรับสิ่งใหม่ๆในประชาคมมหาวิทยาลัย ไม่ทำงานด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เป็นงานประจำวันดังเช่นที่เคยปฏิบัติ

3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาศัยข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย และบรรณารักษ์ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ทำให้ได้รูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในมุมมองที่เน้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับอาจารย์ผู้สอน บทบาทของนักวิชาชีพรสชาติในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการเรียนการสอนที่จัดโดยอาจารย์ ยังขาดการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มที่เป็นนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้ใช้กลุ่มใหญ่ของห้องสมุด หากจะให้งานวิจัยพัฒนารูปแบบการบริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความสมบูรณ์มากขึ้น ควรมีการศึกษาข้อมูลในมุมมองของนักศึกษา ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบการบริหารและการจัดบริการที่ห้องสมุดอาจต้องพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาเมื่ออยู่นอกห้องเรียน ซึ่งน่าจะเป็นบทบาทสำคัญของห้องสมุดมหาวิทยาลัยอีกส่วนหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นหัวข้อวิจัยในเรื่องต่างๆ เพื่อสามารถกำหนดรายละเอียดที่นำไปสู่การปฏิบัติในห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้ ได้แก่ โครงสร้างและระบบการบริหารห้องสมุดที่เอื้อต่อการบริการเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร การจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร และนักวิชาชีพรสชาติที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนควรเป็นอย่างไรและควรได้รับการพัฒนาอย่างไร เป็นต้น